

Idea

słowa-klucze:

miasto-muzeum / palimpsest / wieloplanowość / wnętrza zespolone / kod przestrzenny

Racibórz jest miastem o bogatej, ale burzliwej historii. Stanowi oazę dziedzictwa, które doznało zniszczeń w czasie wojny, ale także po wojnie, w wyniku wywozu materiałów budowlanych na odbudowę Warszawy. Współczesny wizerunek miasta stanowi o jego wielowarstwowej historii, lecz nawet mając jej świadomość trudno jest ją odczytać w sposób, który stały się wizytówką miasta.

W otoczeniu rynku znajdują się **trzy obiekty o charakterze landmarku** - **kolumna maryjna, kościół św. Jakuba oraz kościół Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny**. Tym najtrwalszym świadkiem historii brakuje jednak odpowiedniej ekspozycji i oprawy, by stworzyć w centrum Raciborza przestrzenie publiczne o jakości należącej tak cennym obiektom.

Przestrzeń rynku stanowi złożenie różnych warstw historii. **Świadectwa epok - piastowskiej, niemieckiej i powojennej Polski splatają się tu ze sobą, tworząc palimpsest**, który wymaga jasnego kodu przestrzennego, aby odkryć ich znaczenie w kontekście rynku.

Projektowana propozycja składa się, podobnie jak palimpsest, z wielu warstw, które wpływają na wybór odpowiednich rozwiązań. Warstwy te stanowią kod przestrzenny, który tworzą warstwa widokowa, komunikacyjna oraz funkcjonalna.

Warstwa kodu przestrzennego:

Projekt proponuje utworzenie jednolitego wzoru posadzki składającego się z nakładających się na siebie siatek. Każda z siatek jest prostopadła do jednego z dwóch kościołów - św. Jakuba i Wniebowzięcia NMP. Punkt 0 wzoru ustawiony jest w osi kolumny maryjnej, czyli w centrum raciborskiego rynku. Wzór jest układany z odzyskanej z płyty rynku kostki, włączając tym samym do historii rynku część historii najnowszej. Zaprojektowane rabaty bylinowe usytuowane zostały zgodnie ze wzorem pasów posadzki, zwężających się w kierunku kolumny maryjnej, uwidaczniając tym samym czytelność podziału nawierzchni w przestrzeni.

Warstwa widokowa:

W ramach koncepcji miasta-muzeum, w którym zaprojektowane przestrzenie na rynku stanowią będą "sale muzealne" dla kościołów i kolumny maryjnej, zbadano zasięgi widokowe wszystkich tych trzech obiektów. Starano się wyznaczyć takie zasięgi widokowe, które można by kadrować zielenią, jednocześnie przesłaniając obiekty architektoniczne o innym, niespójnym z nimi rodowodzie i funkcji. Zachodzące na siebie zasięgi widokowe tworzą sekwencję widoków we wnętrzach zespolonych. Umieszczenie rabat według wzoru tworzy wieloplanowość rynku i odkrywa przed użytkownikiem jego elementy stopniowo, pozwalając na wartościowe podziwianie najważniejszych elementów historycznych rynku.

Warstwa komunikacyjna:

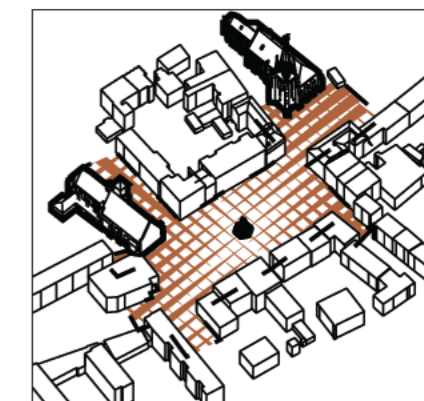
"Sala muzealna" kolumny maryjnej stanowi kręgosłup całego założenia i jest tak naprawdę "holem głównym" muzeum raciborskiego rynku. To ten punkt powinien stanowić punkt węzłowy na mapie połączeń miejskich, a przez niego powinna przebiegać cała komunikacja. W kontraście do historycznego owalnego ruchu na placu, skierowanie głównego ruchu na kolumnę oraz usytuowanie stref funkcjonalnych i zielonych na obrzeżach rynku sprawia, że kolumna staje się faktycznym centrum rynku.

Warstwa funkcjonalna:

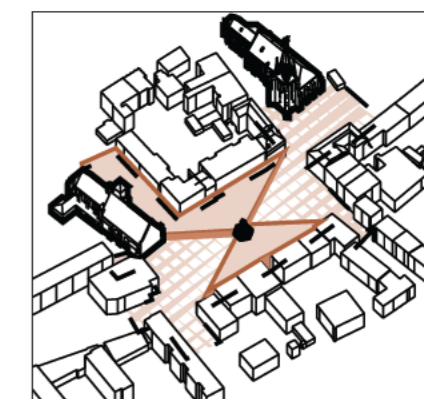
W przeszłości, centralnym punktem rynku było targowisko skupione wokół owalnego obszaru zieleni otaczającej kolumnę maryjną. W ramach nowego układu, ta proporcja została zdefiniowana na nowo poprzez obrócenie w stosunku do głównych kierunków ruchu pieszego na rynku.

Taka zmiana układu jest podyktowana współczesną zmianą funkcji rynku, który nie jest już przestrzenią targową, a reprezentacyjną miasta. W związku z tym, relacja między zielenią a kolumną maryjną zostaje odwrócona. Teraz, główna przestrzeń rynku zostaje odzyskana poprzez umieszczenie obszarów zielonych na obrzeżach rynku, zamiast wokół kolumny. To umożliwi swobodny dostęp mieszkańcom i użytkownikom rynku do kolumny maryjnej.

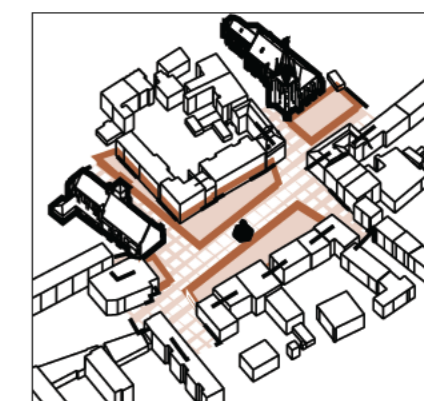
Koncepcja miasta-muzeum bierze pod uwagę **wielowarstwowość historii Raciborza i składa ją w jedną opowieść, której warstwy mieszkańcy i turyści mogą odczytywać z pomocą kodów przestrzennych i specjalnych.**

WARSTWA KODU
PRZESTRZENNEGO

WARSTWA WIDOKOWA

WARSTWA KOMUNIKACYJNA

PALIMPEST

Kompozycja urbanistyczna

Z przestrzeni raciborskiego rynku zostały wydzielone dwa place o wysokiej wartości historycznej - plac św. Jakuba będący rozszerzeniem placu Dominikańskiego, oraz plac pod kościołem Wniebowzięcia NMP przedłużony o fragment rynku do ul. Długiej oraz łączący się ze skwerem księdza prałata Stefana Pieczki. Te dwa place łączy oś kompozycyjna, którą wyznacza lokalizacja kolumny maryjnej w centrum rynku. Place łączą wzajemne relacje widokowe i rozdzielają plany tworzone przez ściany zieleni

System zieleni

W celu wydzielenia przestrzeni otwartych - placów historycznych i półotwartych wnek dla ogródków gastronomicznych zaprojektowano system zieleni składający się z:

- wysokich rabat bylinowych, będących wyniesionymi donicami dla drzew, niskich rabat trawiastych, obsadzonych gatunkami traw takich jak ostrzyca czy rozplenica,
- enklaw składających się z przestrzeni ograniczonych wysokimi donicami obsadzonymi bylinami i zielenią trawiastą,
- drzew wysokich - robinii akacjowej oraz platana klonolistnego.

Rabaty i nasadzenia ułożone są naprzemiennie, według wzoru posadzki będącego odzwierciedleniem nowego kodu przestrzennego miejsca. Wnęki pomiędzy rabatami i nasadzeniami tworzą enklawy dla lokalizacji ogródków, rzeźb, instalacji artystycznych.

Projektowane nasadzenia i rabaty są przedłużeniem istniejących systemów zieleni miasta - od strony północnej zieleni na dawnych terenach murów miejskich, a od strony południowej skweru księdza prałata Stefana Pieczki. W północnej części rynku zaprojektowano płytką sadzawkę betonową, która jest uzupełnieniem systemu odwadniania placu oraz nawadniania zieleni.

Posadzka

W celu ucytelnienia kodu przestrzennego miejsca, zaprojektowano posadzkę wynikającą z przecięcia się dwóch ortogonalnych siatek, wyprowadzonych prostopadle do orientacji dwóch kościołów. Wzór tworzy kliny zbiegające się od obrysu pierzei w kierunku kolumny maryjnej. Pomiedzy klinami zaprojektowano posadzkę z płyt granitowych o wymiarach 40x50 cm lub podobnego materiału przepuszczalnego, ułatwiającą ustawienie na nich stolików restauracyjnych.

Kliny planowane jako ułożone z odzyskanej z płyty rynku drobnej kostki granitowej.

W części północnej obszaru opracowania nawierzchnia wokół stanowisk rowerowych przewidziana jako wykończona w nawierzchni mineralnej.

Komunikacja

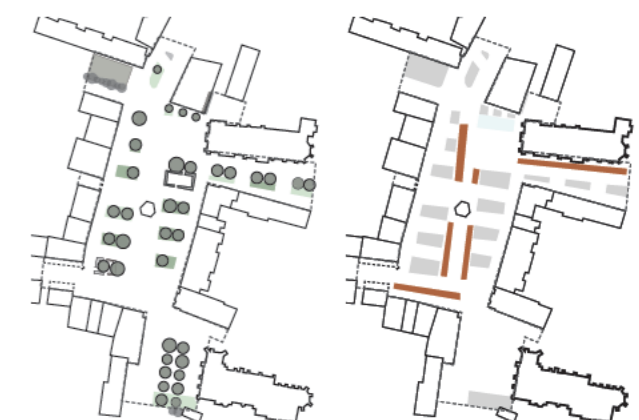
Pieszakomunikacja poprowadzona po całej płycie rynku, z umożliwionym dojazdem technicznym i obsługowym do lokali od strony ul. Fryderyka Chopina, ul. Odrzańskiej i ul. Stefana Batorego. Wjazdy na rynek ograniczone demontowalnymi słupkami.

Od strony północnej - pod pomnikiem arcybiskupa J. Gawliny oraz od strony południowej, pod domem handlowym Bolko zaplanowano miejsca postojowe dla rowerów.

Użytkowanie

Rabaty zieleni wyznaczają strefy funkcjonalne rynku. Pomiedzy rabatami zielonymi zaplanowano miejsca dla lokalnych usług na zagospodarowanie pod ogródki gastronomiczne. Granice tych obszarów wyznaczają linie posadzki. W koncepcji uwzględniono także dodatkowe miejsca pod markizami dla każdego lokalu, dzięki odsunięciu od pierzei słupów oświetleniowych i innych elementów małej architektury.

Na osi kolumny maryjnej od strony północnej rynku przewidziano miejsce na ustawienie choinki w okresie zimowym. Na czas wydarzeń miejskich place pod kościołem św. Jakuba i kościołem farnym mogą zostać zagospodarowane na stoiska.

Rozwiązania techniczno materiałowe

Przyjęte materiały i kolorystyka:

Dla elementów małej architektury i tablic historycznych przyjęto paletę kolorów odpowiadającą kolorom RAL 3012, RAL 8023, odpowiadającą kolorystyce elementów cortenowych. Elementy drewniane wykonane z drewna impregnowanego w odcieniu teak.

Rabaty:

Podwyższone rabaty o szerokościach ~7.5 m i wysokościach 50 cm. Krawędzie rabat wykończone arkuszami cortenowymi. Siedziska zintegrowane wykończone klepkami drewnianymi. Podniesiony system zieleni pozwala na wprowadzenie nowych walorów w podziałach przestrzennych rynku, uniemożliwiając jednocześnie zdeptanie czy zniszczenia roślinności przez zwierzęta. Od strony spływu, z kierunku wyższych partii rynku, przewidziano odwodnienia pozwalające zbierać wodę opadową bezpośrednio do bryły korzeniowej poniżej poziomu gruntu

Sadzawka i system retencji wody:

Niecka o głębokości 10 cm i dnie z nienasiąkliwego betonu o pow. ~150 m². Wyprofilowanie dna pozwala na normalne użytkowanie placu po spuszczeniu wody na sezon zimowy. Spadki projektowanej nawierzchni oraz niecki sadzawki zapewniają bezpieczne poruszanie się po całym obszarze placu. Źródłem wody jest stały wypływ w źródłu miejskim nawiązującym do dawnej rorkastli. System stałej filtracji wody zapewnia utrzymanie czystości sadzawki i zapobiega rozwojowi porostów. W sezonie letnim sadzawka działa w zintegrowanym systemie retencyjnym. Woda z przelewów niecki zbiera się w zbiornikach retencyjnych pod płytą rynku. Ze zbiorników retencyjnych woda rozprowadzana jest systemem nawadniania rabat bylinowych. Dzięki takiemu kierowaniu wody ze źródła, pomimo ciągłego otwarcia kranu, nie przelewamy świeżej wody prosto do kanalizacji, ale zmieniamy wodę czystą w wodę szarą, wykorzystując ją ponownie do nawadniania. System zbiorników retencyjnych w porze bez opadów wykorzystywany jest do bieżącego przekazywania wody ze źródła do systemu podlewania. Opiera się on na działaniu dobowym: w dzień gromadzona jest woda z przelewów wokół sadzawki, tak by wieczorem mogła służyć do podlewania zieleni. Utrzymanie odpowiedniej wilgotności gleby i roślin w obszarze rynku pozwala na lokalne obniżenie temperatury oraz poprawę mikroklimatu. Zdolność do zbierania wody deszczowej pozwala na wykorzystanie rzadkich oraz intensywne opadów przez dłuższy czas, bez konieczności odprowadzania jej do systemu kanalizacyjnego miasta. Maksymalizacja ponownego użycia wody do podlewania roślinności pozwala odpowiedzieć na istniejący obecnie kryzys wodny i klimatyczny. Dzięki zastosowanym rozwiązaniom możliwe jest utrzymanie korzystnego stosunku powierzchni użytkowej rynku do powierzchni biologicznie czynnej, zachowując dodatkowe walory środowiskowe i klimatyczne.

Iluminacja zabytków:

Dla kościoła św. Jakuba, kościoła Farnego i kolumny maryjnej proponuje się iluminację architektoniczną. Dla kościołów oświetlenie wpuszczane w grunt i skierowane na fasadę oraz posągi, dla kolumny maryjnej oświetlenie umieszczone na dachach budynków i skierowane na zabytek

Zestaw praktyk reklamowych dla elewacji pierzei rynkowych

Dla elewacji pierzei rynkowych zaproponowano szereg rozwiązań reklamowych w celu stworzenia identyfikacji wizualnej miejsca nawiązującej do zastanej architektury średniowiecznej, funkcjonalistycznej i powojennej.

Wśród proponowanych rozwiązań wyszczególniono:

- semafony - monokolorowe szyldy z logotypem, logo lub symbolem, umieszczane na narożniku budynku lub nad wejściem do lokalu,
- neony - neonowe logotypy o różnorodnych krojach, ale jednolitej kolorystyce dla wszystkich pierzei,
- tablice cortenowe - oznaczające zabytki w przestrzeni rynku w jednolity sposób za pomocą symbolu graficznego i opisu,
- typografii - liternictwo malowane na elewacjach, w pojedynczym kolorze dla każdej elewacji.

Dodatkowo proponuje się:

- wprowadzenie zakazu ograniczania widoczności w oknach kamienic poprzez treści reklamowe, banery, folie i siatki,
- wprowadzenie zakazu umieszczania materiałów reklamowych na cokółach kamienic,
- zasłanianie elewacji nośnikami reklamy wielkoformatowej,
- zachęcanie do tworzenia reklam o wyrazie artystycznym w formie neonów, instalacji świetlnych i dioram,
- wyznaczenie specjalnych gablot i witryn na rotujące materiały reklamowe i ogłoszenia,
- stosowanie neonów o charakterze landmarku lub o charakterze artystycznym,
- stosowanie zbiorczych kasetonów dla wielu najemców w jednym budynku.

Mała architektura:

Dla przestrzeni rynku i placów towarzyszących dobrano meble katalogowe w wybranej kolorystyce. Koncepcja zakłada ustawienie: niskich i wysokich latarni LED, ławek z oparciami, osłon poziomych na korzenie drzew, stojaków rowerowych, modułowych siedzisk umiejscowionych wokół pni drzew.

